

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

У статті висвітлено основні особливості вивчення німецької мови як другої іноземної після англійської в українських загальноосвітніх закладах.

Ключові слова: іноземна мова, німецька мова, друга іноземна мова, лексика, граматики, методика викладання.

Зараз, коли темп життя постійно зростає, необхідно готувати висококваліфікованих фахівців, які готові до здійснення професійної діяльності у світі, що постійно змінюється й інтегрується, до співпраці із представниками інших народів, які допоможуть вийти нашій країні на світовий рівень. Саме ці завдання повинна ставити перед собою освіта. Особливу увагу при цьому необхідно звернути на середню освіту, адже саме у шкільні роки людина формується як особистість, закладаються основи для оволодіння нею певною спеціальністю.

Для всебічного і гармонійного розвитку учні вивчають предмети різних циклів, але особливе місце в процесі підготовки майбутнього покоління, здатного до співпраці як у вітчизняному, так і у європейському та світовому суспільстві, займають іноземні мови.

Вивчення двох іноземних мов у контексті шкільної освіти – це реальність і потреба сьогодення. У методиці вивчення мови під поняттям «друга іноземна» мають на увазі мову, що вивчається після першої іноземної [1, 22-25].

Враховуючи те, що на вивчення другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах навчальним планом відводиться менша кількість годин, то рівень володіння уміннями й навичками у всіх видах мовленнєвої діяльності буде дещо відрізнятися від результатів, досягнутих у процесі вивчення першої іноземної мови. Але дослідження постійно доводять, що кожен наступну іноземну мову легше вчити ніж попередню.

Щороку велика кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів обирають для вивчення саме німецьку мову як другу іноземну, англійська відповідно при цьому перша.

Багато чинників полегшують роботу з навчання другої іноземної мови. В учнів уже сформовані загальноучбові уміння, а саме:

- працювати в різних режимах (індивідуально, у парах, у групах);
- спостерігати, порівнювати, співставляти, аналізувати, аргументувати;
- розпізнавати, диференціювати мовні явища та слова (артиклі, імена власні, структуру пропозиції, дієслово-зв'язка);
- планувати вислів, розуміти іноземну мову на слух, спілкуватися з одним чи кількома співбесідниками;
- користуватися словником, застосовувати інтуїцію, здогадку, маніпулювати словотворчими ознаками.

Усі ці вміння й навички вже прищеплені вчителями англійської мови. Треба тільки вміло використовувати ці вміння. Уже із самого початку учень усвідомлює, що вивчення другої іноземної не такий уже і складний процес, якщо знати першу іноземну і використовувати ці знання при оволодінні другою.

Загалом англійська та німецька як германські мови споріднені в багатьох аспектах. Насамперед, це простежується у лексиці, особливо на початковому етапі вивчення: *a winter – der Winter, a name – das Name, a night – die Nacht*. Є слова, значення яких в англійській та німецькій мовах однакові або близькі та перелік слів упорядкований за загальними (простір, час, кількість, якість тощо) або специфічними (тематичні поля, навколишній світ, проживання, покупки, робота, вільний час, навчання тощо) поняттями. В обох групах систематизується елементарний щоденний досвід як відомий з рідної мови та перенесений у першу іноземну для вивчення лексики на початковому етапі. Тому цю систему можна використати і для запам'ятовування німецьких слів. Йдеться про те, щоб пов'язати у свідомості учнів ті слова, які стосуються елементарних сфер спілкування у всіх мовах, оскільки таким способом їх найкраще можна зберігати в пам'яті, пригадувати й активізувати. Створюючи такі контексти для спільного лексичного запасу англійської та німецької мов можна використати різні способи запам'ятовування [6, 15-21].

1. Візуальна опора. Використовуються малюнки або фотографії, підписані двома мовами. Так, можна семантизувати лексику до тем: «Квартира», «Місто», «Тварини», «Рослини», «Клімат», «Погода», «Транспортні засоби», «Продукти», «Страви», «Напої» тощо.

2. Упорядкування схем. Загальні поняття часто утворюють системи відомі учням з рідної мови, які допомагають паралельно семантизувати лексику в двох мовах. Прикладами німецько-англійських відповідників можуть бути: числа, сторони горизонту, міри довжини, ваги, часу, пори року, дні тижня.

3. Протилежне значення. Пари слів із протилежним значенням, як свідчить досвід, запам'ятовуються легше, ніж коли слова вивчаються окремо.

Також є багато інтернаціоналізмів, здебільшого греко-латинського походження, які трапляються в обох мовах, проте відрізняються вимовою та написанням. Але в багатьох частинах мовної системи можна використати аналогії для вивчення німецької мови після вивчення англійської. Це стосується вимови, інтонації, правопису, і, особливо, граматики.

Граматичні аналогії можна проводити в процесі вивчення німецької мови як, наприклад: а) створення простого речення. Наприклад: *Ich bin Olga. I am Olga*; б) часові форми (перфект з дієсловом *haben*). Наприклад: *Perfekt = haben + Partizip II, Perfect = have + Participle II*; в) сильні/ слабкі дієслова; г) модальність. Наприклад: *must / müssen, can / können, haben + zu + Infinitiv / have + to + Infinitive*; д) майбутній час. Наприклад: *I will go / Ich werde gehen*.

Проблема активності особистості в навчанні – одна з актуальних в освітній практиці. Як пише Є. І. Ітельсон у своїй статті «Про ставлення учнів до іноземної мови як навчального предмета», «важливим завданням є викликати в учнів інтерес до мови, домогтися свідомого ставлення до його вивчення, бо без

цього неможливе підвищення рівня успішності» [7]. У статті виділяються чинники, що впливають на негативне ставлення учнів до іноземної мови, до них відносяться:

- відсутність систематичних і глибоких роз'яснень про значення вивчення іноземних мов;
- неправильне викладання, що вимагає заучування матеріалу;
- невміння вчителя організувати роботу в залежності від різних ступенів навчання;
- відсутність в учнів відчутних практичних результатів роботи над мовою. Учні, після декількох років вивчення іноземної мови, не бачачи практичних результатів цього вивчення, відчують розчарування і приходять до висновку про безцільності своєї роботи над мовою;
- відсутність своєчасної індивідуальної допомоги при виникненні відставання учнів [2].

Крім того, до втрати інтересу школярів до досліджуваного предмета призводить також невідповідність побудови уроків і розумових запитів учнів. Щоб нівелювати ці проблеми, Є. І. Ітельсон пропонує вчителю «встановлювати тісний зв'язок викладання іноземної мови з навчанням іншим предметам», зокрема – з географією, історією, літературою. «Вчитель іноземної мови повинен свідомо і цілеспрямовано використовувати у своїй роботі знання, вміння, навички, інтереси, придбані учнями в їх роботі над іншими предметами» [2]. Інші дослідники також вказують на опору при побудові уроків іноземної мови – знання учнів у галузі літератури, географії, історії, біології, країнознавства та суспільствознавства [3].

О. М. Ветохов вважає, що іноземної мови не можна навчити, її можна вивчити тільки самому. А педагог повинен бути поруч з учнем, щоб направляти його діяльність, активізувати ті його внутрішні якості, від рівня яких залежить успіх у навчанні [8, с. 9].

Вибір тем, ситуацій і країнознавчої інформації має здійснюватися за певними критеріями, матеріал повинен:

- бути цікавим для учнів і пробуджувати в них інтерес;
- бути актуальним, різноманітним, типовим і суспільно значущим не лише для країн, мова яких вивчається як друга іноземна, а й для України;
- бути цінним і важливим для теперішнього і майбутнього життя учнів;
- висвітлювати різноманітні аспекти життя людей (насамперед підлітків і молоді) в країнах, мова яких вивчається як друга іноземна мова;
- сприяти формуванню в учнів комунікативної та міжкультурної компетенцій, подаватися з додержанням порівняльного принципу та акцентуванням уваги не стільки на відмінностях, скільки на різноманітності країн, мова яких вивчається як друга іноземна;
- відбиратися з додержанням принципу концентричності, тобто повторюваності тем на різних етапах навчання.

Отже, у процесі навчання німецької мови як другої іноземної учень розширює свій кругозір за рахунок залучення до мовного середовища носіїв цієї мови, до їх духовної спадщини. Крім того, він навчається пояснювати їх

спосіб життя та поведінку. При цьому в свідомості учня здійснюється синтез знань як про специфіку рідної культури, культури першої і другої іноземних мов, так і про спільність знань про культуру та комунікації. Іноземні мови у свідомості учнів тісно пов'язані між собою. Це стосується як знань про елементи і структуру рідної мови та першої іноземної мови, так і досвіду вивчення іноземних мов. Учень повинен не тільки отримати уявлення про нову для нього країну, стиль і спосіб життя, а й усвідомити спільність і відмінність різних національних культур і на цій основі рефлексувати власні культурні цінності при критичному і водночас позитивному ставленні до культури німецькомовного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berger, Maria Christina und Golucci, Alfredo. Übungsvorschläge für „Deutsch nach Englisch“// Deutsch als zweite Fremdsprache. – № 2, 2005. – S. 22-25.
2. Бім І. Л. Іноземна мова в системі шкільної філологічної освіти / І. Л. Бім, М. З. Біболетова, А. В. Щепілова, В. В. Копилова // Іноземні мови в школі. – 2009. – № 1. – 4-8 с.
3. Бобнева М. І, Шорохова Е. В. Соціальна психологія особистості. – М.: Наука, 1979.
4. Кушнерук Р. Основні аспекти викладання німецької мови як другої іноземної / Р. Кушнерук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://berezne.lib.rv.ua/berezne/files/pdf-method/deutsch.pdf>. – Заголовок з титул. екрану.
5. Мукатаєва Н. М. Організація навчально-виховного процесу з іноземних мов у 2013/2014 навчальному році (інструктивно-методичний лист) / Н. М. Мукатаєва, Е. О. Осипенко. – Миколаїв, 2013. – 45 с.
6. Neuner, Gerhard. Deutsch nach Englisch. Übungen und Aufgaben für den Anfangsunterricht // Deutsch als zweite Fremdsprache. – № 3, 2006. – S.15-21.
7. Чорна С. С. Особливості навчання другої іноземної мови студентів немовних спеціальностей / С. С. Чорна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах. – Випуск № 33 (86). – Запоріжжя, 2013. – С.646-651.
8. Щербань О. М. До уваги вчителів іноземних мов // Освіта. – 1997. – № 82-83. – С. 9.

SUMMARY

The article highlights the main features of the German language as a second foreign language after English in Ukrainian educational establishments

Key words: *foreign language, German language, the second foreign language, vocabulary, grammar, methods of teaching.*